

SUMMARY

Mylenkova R. Professional and pedagogical culture of the teacher of economic high school as the component of his professional competence.

The purpose of the article is the theoretical analysis of professional and pedagogical culture of economic students' teachers. The presented results of the research are obtained by such methods as an analysis, generalization, analogy, design, pedagogical supervision, questioning, expert estimation. The description of the structural elements and their interrelation comes forward a research result, the functions and the basic factors of becoming professional pedagogical culture. A practical value lies at the possibility of pedagogical examinations of professional and pedagogical culture of the teachers in accordance with the constituents of its structure and foresees the leadthrough of the pedagogical experiment.

Such generalized factors as specific features of the pedagogical profession; general culture and motivation of a personality; the level of education, the professional pedagogical experience; the level of teachers' scientific activity influence on forming the professionally pedagogical culture of the teachers.

Consequently, professional and pedagogical culture of a teacher is a constituent of his general culture, which makes the system of values, knowledge, norms, abilities and skills, in relation to realization of scientific pedagogical activity, that is formed or developed in a personality during his pedagogical education and practice and provides at certain terms realization of scientific pedagogical potential within professional activity.

The basic functions of professional and pedagogical culture, in our view, are such as: regulative which determines the important role of pedagogical activity in the development of society and its social institutions; value-normative, which gives the estimation of the phenomenon in the sphere of educational activity; communicative which foresees intercourse and exchange experience from innovations and technologies of studies; socializing, which examines professional pedagogical culture through the prism of public values; prognostic which foresees a study and the results of pedagogical activity.

Particularly noteworthy among the factors of professional and pedagogical culture of a teacher professional and academic culture of the university, which forms a separate corporate culture of teachers, including specific future careers of graduates – economic.

Key words: professional competence, professional and pedagogical culture, pedagogical creativity, self-perfection, pedagogical values, motivation.

УДК 378.14

Ю. В. Орел-Халік, С. Є. Трегуб

Запорізький державний медичний університет

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ У ПОЗААУДИТОРНИЙ ЧАС

У статті проаналізовано значущість розвитку самостійної пізнавальної діяльності майбутніх медичних працівників у позааудиторний час, визначено цілі та завдання самостійної пізнавальної діяльності студентів, здійснено аналіз науково-методичного комплексу та методів перевірки самостійної пізнавальної діяльності студентів медичного профілю, які спрямовані на підвищення когнітивного рівня культури фахового мовлення майбутніх медичних фахівців шляхом активізації відповідних теоретичних і практичних знань і усунення недоліків мовного характеру.

Ключові слова: самостійна пізнавальна діяльність, культура фахового мовлення, самосвідомість, метод дискусії, саморозвиток.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує конкурентоспроможних фахівців, головною характеристикою яких повинна стати професійна компетентність, цілеспрямованість, розвинена система моральних цінностей, творчий підхід до виконання професійних функцій і бажання самовдосконалюватися. Майбутні фахівці повинні оволодіти навичками самостійно здобувати певні додаткові знання й упроваджувати їх у практичну діяльність. Усе це ускладнює процес навчання у виші, одночасно допомагає майбутньому фахівцеві піднятися на більш високий професійний рівень, що дозволить йому більш компетентно вирішувати професійні завдання в майбутньому.

Згідно з «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» – самостійна пізнавальна діяльність студента є основним засобом оволодіння додатковим навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час [2].

Самостійна пізнавальна діяльність студента дозволяє йому не лише сформувати вміння самостійно вибирати шляхи отримання знань, а й вдосконалити навички користування першоджерелами, робити аналіз і оцінку результатів своєї роботи.

Пізнавальна діяльність студентів багато в чому залежить від діяльності викладачів, які повинні сприяти розвитку нестандартного мислення, потягу до нового, креативності в майбутній професійній діяльності. Особливого значення набуває розвиток наукової діяльності студентів, який є запорукою постійного самовдосконалення майбутніх фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Активізація пізнавальної діяльності студентів була й залишається найбільш актуальною проблемою педагогіки та психології. Про необхідність розвитку в особистості пізнавальної діяльності підкреслюють у своїх наукових працях багато вітчизняних і зарубіжних психологів і педагогів А. Архипов, Н. Беляєва, В. Бондаревський, Л. Божович, Ш. Ганелін, І. Гоман, В. Давидов, Н. Дайрі, Р. Ігнатова, М. Левіна, В. Лозова, А. Матюшкін, М. Морозов, А. Остапенко, В. Паламарчук, Л. Фрідман, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін. Більшість із них розглядають пізнавальну діяльність як джерело самостійного здобуття знань, що підвищує інтенсивність розумової роботи, мобілізує увагу, знімає втому та сприяє підвищенню якості засвоєваних знань, їх розширенню й поглибленню.

Підтримуючи точку зору таких дослідників, як Т. Шамова, Р. Черкасов та М. Скаткін, ми вважаємо, що сутність пізнавальної діяльності студентів необхідно розглядати і як ціль діяльності, і як засіб її досягнення, і як результат. У сучасному освітньому процесі активізація самовдосконалення студентів повинна відігравати домінуючу роль. Необхідними умовами цього процесу є:

- зусилля педагогів, спрямовані на розвиток мотиваційної сфери діяльності (розвиток пізнавальної активності; активізація розумових здібностей; бажання поширити знання за межі навчальної програми);
- творча активність студентів.

Самостійна пізнавальна діяльність студентів активізується лише за умов професійного спрямування навчальної дисципліни. Поєднання інтересу до майбутньої професійної діяльності та до навчальної дисципліни сприяє саморозвиткові особистості, дозволяє підвищити рівень самонавчання та творчої активності студентів, забезпечує подальше професійне зростання майбутнього фахівця. Цінність формування знань і вмінь у межах навчального процесу звужує можливості професійного розвитку майбутнього фахівця порівняно з цінністю набуття ним навичок переходити від знання до знання, від уміння до вміння і, тим паче, цінності формування особистісних та професійних якостей, що забезпечать його саморозвиток і самовдосконалення не тільки в навчальному процесі, а й у подальшій професійній діяльності.

Таким чином, ми бачимо протиріччя між традиційною фаховою підготовкою у виші та необхідністю впровадження в освітній процес нових форм і методів навчання, спрямованих на активізацію самостійної пізнавальної діяльності майбутніх фахівців.

Мета статті – проаналізувати розвиток пізнавальної діяльності майбутніх медиків в позааудиторний час на кафедрі іноземних мов Запорізького державного медичного університету.

Виклад основного матеріалу. Завдання навчальних закладів медичного профілю полягає в тому, щоб майбутні медичні фахівці оволоділи конкретною сумою знань, необхідних для роботи за обраним фахом [3, 71] та усвідомили шляхи подальшого розвитку своєї професійної діяльності, вміли активно й ефективно впливати на цей процес.

Бути компетентним фахівцем – означає застосовувати отримані знання та досвід відповідно до конкретної ситуації: розуміти сутність проблеми, уміти вирішувати її практично, тому фахову компетентність розглядають як особливий тип предметно-специфічних знань і вмінь, що дозволяють ухвалювати ефективні рішення [1, 215]. Зазначимо, що професійна компетентність медичного працівника визначається не лише дидактичними принципами й технологіями, спрямованими на засвоєння знань і вмінь у процесі професійної медичної підготовки й формування елементів професійного мислення, а й залежить від рівня сформованості його комунікативної культури.

Велике значення у професійній діяльності медиків набуває вміння знайти інформацію, правильно її використати, обмінятись, а значить – уміння спілкуватися, це складова професійної підготовки медичних працівників.

У сучасних умовах на курс гуманітарних дисциплін відведено незначну кількість годин, що, у свою чергу, ускладнює процес фахової комунікативної підготовки майбутніх медичних працівників, бо, як відомо, формування культури мовлення – не тільки лінгвістичне, а й психологічне, естетичне та етичне явище. Поглибити знання студентів у фаховій комунікативній сфері можливо завдяки самостійній пізнавальній діяльності в позааудиторний час.

Самостійна пізнавальна діяльність – це спеціальна форма організації навчання, яка має конкретну, передбачувану мету: удосконалити та поглибити фахові комунікативні знання й уміння студентів, створивши комфортні умови, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Цілі та завдання самостійної пізнавальної діяльності студентів:

- розширення пізнавальних можливостей студентів, зокрема у здобуванні, аналізі та застосуванні інформації з різних джерел;
- можливість перенесення отриманих умінь, навичок і способів діяльності на різні предмети та професійну діяльність медиків;
- формування глибокої внутрішньої мотивації.

Однак, самостійна пізнавальна діяльність не може виникнути без постійної взаємодії викладачів і студентів, де вони виступають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Більше того, незважаючи на те, що ми говоримо про самостійну пізнавальну діяльність студентів, вона повинна бути ретельно спланована. **Організація вищезазначеного процесу** передбачає розробку науково-методичного комплексу для самостійної пізнавальної діяльності студентів.

У цей комплекс необхідно включити:

- державний стандарт освіти, складовою якого є освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- навчальну програму та тематичний план, згідно з якими студенти опановують теоретичний матеріал, моделюють життєві ситуації, використовують рольові ігри, спільно вирішують проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації;
- методичні рекомендації для студентів із питань самостійного опрацювання фахової літератури;
- список навчальної, наукової, фахово-монографічної, періодичної та додаткової літератури;
- електронні ресурси, електронні бібліотеки;
- аудіо та відеоматеріали;
- матеріали для самоконтролю.

Вважаємо, що одним із провідних правил організації самостійної пізнавальної діяльності студентів є те, що активна участь у роботі має заохочуватися та перевірятися.

З нашої точки зору, дискусія є найбільш результативним методом перевірки самостійної пізнавальної діяльності студентів, сприяє формуванню комунікативної компетентності, оскільки саме під час дискусії вдосконалюються вміння використовувати різні способи інтегрування інформації, ставити питання, критично осмислювати одержану інформацію, аргументувати власну точку зору та презентувати її, працювати в команді та приймати рішення в екстремальних ситуаціях.

Одним із найяскравіших прикладів впровадження самостійної пізнавальної діяльності студентів на кафедрі іноземних мов ЗДМУ ми вважаємо роботу студентського клубу з формування й розвитку когнітивного та комунікативного аспектів іноземної мови за професійним спрямуванням «Lingua». Саме на засіданнях клубу «Lingua» студенти мають можливість взяти участь у дискусії, підготувавши доповідь, вивчивши сучасні джерела, звернувшись до Internet сайтів.

Організація дискусії потребує певної підготовки, яку можливо поділити на чотири етапи: **пропедевтичний, підготовчий, основний, рефлексія.**

Пропедевтичний етап передбачає забезпечення студентів мовленнєвими формулами для обговорення проблем. Цей етап можна вважати не обов'язковим, оскільки більшість студентів молодших курсів доволі добре володіють іншомовними розмовними моделями, однак зважаючи на те, що деякі студенти мають низький рівень підготовки, ми проводимо стислий тренінг, так званий вводно-корективний курс з англійської лексики та граматики.

Метою **підготовчого етапу** є введення студентів у проблему, що передбачає ознайомлення з новою інформацією або актуалізацію наявних у студентів знань із проблеми. На даному етапі студенти отримують тему наступної дискусії та перелік навчальної, наукової й монографічної літератури, яку вони повинні самостійно опрацювати під час підготовки. У вигляді інформаційної підтримки ми використовуємо читання текстів різноманітного медичного спрямування, прослуховування або перегляд автентичних аудіо-відео матеріалів.

Основний етап – безпосередня організація дискусії, що включає обговорення теми та різних думок студентів.

Етап рефлексії ми організуємо в різні способи: підводимо підсумки дискусії, висловлюємо пропозиції, пишемо тези або статті.

Програма роботи лінгвістичного клубу «Lingua» розрахована на студентів I–II курсів медичного та фармацевтичного факультетів. Актуальність роботи цього клубу обумовлена зростанням суспільного значення іноземної мови в час розбудови демократичної правової держави за умов Європейської інтеграції України. Важливими чинниками є й потреби сьогодення в підвищенні якості філологічної освіти спеціалістів, необхідність удосконалити рівень мовної/мовленнєвої компетенції сьогоденного медичного працівника для практичного застосування набутих профілюючих знань у професійній діяльності з урахуванням таких важливих складників, як культура та стилістика мови.

Засідання клубу проводяться один раз на місяць, однак постійно ведеться кропітка підготовча робота, яка передбачає індивідуальне консультування студентів-членів клубу, які протягом відведеного часу готуються до дискусії за темою засідання. Взяти участь у роботі клубу

можуть усі бажаючи, однак одночасно на засідання запрошується не більше 20 осіб.

Під час проведення дискусій та їх обговоренні студенти вчать:

- вправно, аргументовано й грамотно висловлювати власні думки;
- адекватно використовувати мовні одиниці відповідно до ситуації мовлення;
- згідно з літературними нормами вимовляти та вживати фахову лексику;
- вести спонтанну бесіду, яка може містити додаткову розгорнуту інформацію, об'єктивну оцінку почутого (прослуханого) та свою точку зору щодо повідомлення (з її аргументацією чи контраргументацією);
- перекладати, уникаючи явища інтерференції, тексти медичної та фармацевтичної тематики;
- робити повідомлення у вигляді інформації або розгорнутої доповіді на основі прослуханого, побаченого або прочитаного;
- уміти працювати з інформацією;
- розрізняти види тексту за стилістичною належністю, створювати й редагувати власний текст.

Тематичний план роботи клубу «Lingua» передбачає розгляд багатьох тем лінгвістичного, художнього, полікультурного та фахового спрямування, серед них такі (теми наведено вибірково):

1. Зарубіжний досвід формування мовної компетенції у студентів вищих медичних навчальних закладів.
2. Мова як вияв особливостей менталітету нації.
3. Мова як чинник формування людини та професіонала.
4. Мова і мовлення в житті та професійній діяльності людини.
5. Культура мови сучасної молоді.
6. Мовленнєвий етикет медичних працівників в Україні та поза її межами.
7. Взаємозв'язок культури мови та ефективності професійного спілкування.
8. Медична тематика в художніх творах Оноре де Бальзака.
9. Медицина та алхімія у романі Джоан Ролінг «Гаррі Поттер».
10. Медицина і лікарі в художньому тексті.

Студенти беруть активну участь у роботі клубу, ретельно та заздалегідь готуються до засідань. Під пильним наглядом викладачів вони самостійно опрацьовують рекомендовану літературу, таким чином покращуючи свої знання з англійської мови, знайомлячись із зарубіжним досвідом та вдосконалюючи культуру фахового мовлення.

Для студентів старших курсів на кафедрі розроблено та впроваджено спецкурс «*Культура фахового мовлення*», який безпосередньо пов'язаний із проблемами функціонування мови в суспільстві, питаннями підвищення культури усного й писемного фахового мовлення, правилами організації

мовних одиниць залежно від вибору типів мовлення у сфері офіційно-ділової та професійної комунікації.

Кафедра іноземних мов плідно співпрацює з Канадським коледжем англійської мови (Canadian College of English), Ванкувер, Канада. «SMRT English» – це інноваційний і креативний підхід до процесу вивчення іноземної мови з використанням електронних технологій, запропонований викладачами Канадського коледжу. Викладачі кафедри здійснюють курацію роботи цих курсів, де студенти мають можливість поглибити знання професійної лексики, та підготуватися до здачі міжнародних мовних іспитів – TOEFL або IELTS.

Наш університет є учасником проекту «Створення міжрегіональної мережі національних центрів медичної освіти, головним напрямом діяльності яких є впровадження проблемно-орієнтованого навчання із застосуванням віртуальних пацієнтів» (TEMPUS). Ця освітня програма Європейського Союзу підтримує модернізацію системи вищої освіти та створює простір для співпраці у країнах-партнерах ЄС через університетські проекти.

Ті студенти, які завдяки конкурсному відбору здобули право бути учасниками цього міжнародного проекту, повинні досконало володіти фахово-спрямованою іноземною мовою. Саме для них на кафедрі розроблено спецкурс, спрямований на інтенсивне вивчення мови. В основу спецкурсу покладено матеріал, який сприяє поглибленню фахових знань у всіх формах комунікації шляхом засвоєння лексичних, фонетико-морфологічних, синтаксичних, стилістичних і термінологічних норм.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, організація мовленнєвої діяльності в умовах вищої медичної освіти передбачає засвоєння студентами-медиками знань про мову й мислення, набуття ними власного мовленнєвого досвіду, спрямованість особистості на саморозвиток і самореалізацію, формування самосвідомості як передумови самостійності в оволодінні професійними мовленнєвими вміннями, що супроводжуються відповідним корегуванням, підвищенням рівня професійної зрілості під час оволодіння різними мовленнєвими функціями. Отже, аналізуючи сучасний підхід до формування справжнього фахівця-медика, професіонала своєї справи, не слід забувати про значення мовленнєвого фактора як одного з основних чинників формування особистості у світлі нових державотворчих, національно-культурних і морально-виховних перетворень.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на створення системи підвищення педагогічної майстерності викладачів у формуванні комунікативної компетентності майбутніх лікарів, детальну розробку методики розвитку у студентів окремих компонентів фахової культури у процесі самостійної пізнавальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зінзюк Л. А. Професійна компетентність як системо утворюючий фактор професійної підготовки фахівця з медицини / Л. А. Зінзюк // Зб. наук. пр. інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / [заг. ред. С. Д. Максименка]. – К., 2008. – Т. X, Ч. 4. – С. 213–220.

2. Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Наказ Міністерства освіти і науки України від 2 червня 1993 року, № 161 // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. Випуск 1. – 1994. – С. 119–120.

3. Шегедин М. Б. Проблемні питання медсестринства в Україні / М. Б. Шегедин // Українські медичні вісті : наук.-практ. журнал Всеукраїнського лікарського товариства. – 1997. – № 2–3 (57–58). – Т. 1. – С. 71–72.

РЕЗЮМЕ

Орел-Халик Ю. В., Трегуб С. Е. Развитие познавательной деятельности будущих медицинских работников во внеаудиторное время.

В статье сделан анализ значимости развития самостоятельной познавательной деятельности будущих медицинских работников во внеаудиторное время. Определены цели и задачи самостоятельной познавательной деятельности студентов медиков, осуществлен анализ научно-методического комплекса и методов проверки самостоятельной познавательной деятельности студентов, которые направлены на повышение когнитивного уровня культуры профессионального говорения будущих медицинских специалистов путем активизации соответствующих теоретических и практических знаний и устранение недостатков языкового характера.

Ключевые слова: самостоятельная познавательная деятельность, культура профессионального говорения, самосознание, метод дискуссии, саморазвитие.

SUMMARY

Orel-Khaliq Yu., Tregub S. The development of cognitive activity of future medical workers in extracurricular time.

The article is devoted to the development of cognitive activity of future medical workers in extracurricular time. The article analyzes the significance of the development of independent cognitive activity of future medical workers in extracurricular time. It has defined the goals and tasks of independent cognitive activity of the students in the sphere of National Health Service. It is executed the analysis of the scientific-methodical complex and test methods of independent cognitive activity of the students of medical profile, which are directed at improving the cognitive level of professional culture speaking of future physicians by activating the relevant theoretical and practical knowledge and correct deficiency of a linguistic nature.

Independent cognitive activity of the medical students is activated only when the academic discipline is professional-oriented. The combination of interest in future professional career of medicine and academic discipline promotes the level of self-development. It allows increasing the level of self-learning and creative activity of the students of medical profile. It also provides further professional growth of future specialist of medicine.

The purpose of this article is to analyze the development of cognitive activity of future physicians in extracurricular time at the foreign languages Department of Zaporizhzhya state medical University.

The goals and tasks of independent cognitive activity of the medical students are the following: the expansion of educational opportunities for future physicians, particularly in obtaining, analyzing and applying information from various sources; the possibility of transferring the received skills and ways of activity on various subjects and professional activities of physicians; the formation of deep internal motivation.

The development of cognitive activity of future medical workers in extracurricular time must be planned thoroughly. The organization of the above-mentioned process provides the development of a scientific-methodical complex and test methods for independent cognitive activity of medical students. From our point of view, the discussion is the most effective method of independent cognitive activity validation which contributes to the formation and development of communicative competence of future medical workers.

Key words: *independent cognitive activity, culture of professional speaking, self-awareness, a method of discussion, self-development.*